

УДК 929.52:78.071.1(477.65)Мей

РОДОВІД КОМПОЗИТОРА ЮЛІЯ МЕЙТУСА: ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКИЙ ВЕКТОР

Марина Долеґіх

Статтю присвячено вивченню родоводу видатного українського композитора Ю. Мейтуса (1903–1997). На прикладі генеалогії Мейтусів розглянуто специфіку дослідження персоналій іудейського походження. Звернено увагу на вагомий внесок представників родини Мейтусів, зокрема лікаря-педіатра С. Мейтуса і фотохудожника Д. Харлаба, у різноманітні сфери життєдіяльності м. Єлисаветграда в другій половині XIX – на початку XX ст.

Ключові слова: Єлисаветград, Мейтуси, Харлаби, регіональна музична спадщина, композитор, родовід, генеалогія.

Статья посвящена изучению родословной выдающегося украинского композитора Ю. Мейтуса (1903–1997). На примере генеалогии Мейтусов рассмотрена специфика изучения персоналій иудейского происхождения. Обращено внимание на весомый вклад представителей семьи Мейтусов, в частности врача-педиатра С. Мейтуса и фотохудожника Д. Харлаба, в разнообразные сферы жизнедеятельности города Єлисаветграда во второй половине XX – начале XX в.

Ключевые слова: Єлисаветград, Мейтусы, Харлабы, региональное музыкальное наследие, композитор, родословная, генеалогія.

The article is devoted to studying the family tree of the prominent Ukrainian composer Yuliy Meitus (1903–1997). Based on the example of the Meitus family lineage, the article reveals the specificity of studying the people of Jewish (Judaic) descent. This study is focused on the Meituses' (particularly, pediatrician S. Meitus and art photographer D. Kharlab) significant contribution into various spheres of Yelysavethrad life activities in the mid- to late XIXth – early XXth-centuries.

Keywords: Yelysavethrad, Meitus, Kharlab, regional musical heritage, composer, family tree, genealogy.

У контексті ґрунтового дослідження українського музичного мистецтва вагомою складовою є вивчення регіональної архівної спадщини. Непересічна особистість композитора Ю. Мейтуса (1903–1997) останнім часом дедалі частіше потрапляє до спектра уваги українського музикознавства. У рідчій процесу осмислення творчої спадщини митця актуальне питання його родоводу, укоріненого в Єлисаветграді-Кіровограді.

Монографії Ю. Малишева [19], Л. Бас [2], Л. Архімович і І. Мамчура [1], що висвітлюють єлисаветградський період життя композитора (1903–1923), майже не містять інформації про походження його родини. Скупі рядки про батька-лікаря та кузин Олену й Олександрю – це весь вичерпний матеріал, зафіксований у прижиттєвих розвідках про митця. Та чого можна було очікувати від авторів у період масового стирання національних ознак і пропаганди єдиного суспільства під назвою «радянський народ»?! Соцреалістичний метод не дозволяв заглиблюватися в походження, зв'язки, особливо в закордонні чи єврейські. Типово іудейське прізвище композитора, оче-

видно, спонукало його самого замовчувати родинні зв'язки, шаблонно вивіряти кожне слово про сім'ю, оточення, родичів.

На відміну від російськомовних генеалогічних систем, персоналії іудейського походження на теренах колишнього СРСР єдиного методологічного принципу висвітлення не мають. Причини відомі: контрольованість кожного кроку через «смугу осідлості», п'ятивідсотковий ценз при вступі до навчальних закладів, боротьба за виживання під час чорносотенних погромів у Російській імперії, або «п'ята графа», «боротьба з космополітизмом» у радянські часи змушували євреїв існувати, таємно підтримуючи іудейську віру, мову, культуру.

Як відомо, частина родових прізвищ єврейського походження має конкретні витoki у сферах професійної діяльності зачинателя роду. Деякі лінії мали назву за територіальним принципом, змінюючись під час переїздів. При запису новонароджених у метричних книгах молитовних будинків «дожовтневого» періоду виникало досить багато помилок і різночитань, що пояснюється написанням єврейських імен у доку-

МАРИНА ДОЛГІХ. РОДОВІД КОМПОЗИТОРА ЮЛІЯ МЕЙТУСА: ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКИЙ ВЕКТОР

ментах кирилицею. Принагідно зауважимо, що записували іудейських дітей інколи подвійними іменами, що додає сучасним дослідникам багато клопоту з адаптування, перекладу та транслітерації. До того ж офіційні метричні фіксації відрізнялися від побутових єврейських імен, бо, для зручності в повсякденному житті, іудеїв часто-густо називали на російський кшталт. При зміні релігійної конфесії, так званому вихрещуванні, або в періоди антисемітських кампаній радянських часів євреї вільно змінювали свої імена та прізвища або перекладали їх російською. Відтак при визначенні генеалогічного дерева Мейтусів доводилося враховувати вищезазначені моменти.

Переклад родового прізвища композитора з єврейських мов позитивних результатів не дав. У лінгвістичних нахилах відсутні зразки, які б цілком співпадали з композиторським прізвищем. Однак коренева основа слова містить слово «мей», за івритом – внутрішність, серцевина, стрижень, центр.

При дослідженні інформації щодо композитора Ю. Мейтуса і його родини пошукову роботу здійснювали у фондах Державного архіву Кіровоградської області (далі – ДАКО) за кількома векторами. По-перше, існувала потреба у встановленні родинних зв'язків і визначенні місця родини в суспільстві тодішнього Єлисаветграда (нині – Кіровоград). За першим напрямом дослідження рухалося за принципом нарощування поколінь по лінії прізвища Мейтус (від пошуку правдивих відомостей про батька, діда, прадіда тощо) і ґрунтувалося на аналітичному перегляді метричних книг – типових документів імперської Росії, де фіксували народження, шлюб та смерть міщан іудейського походження. Таким чином, завдяки метричному запису про народження Юлія Мейтуса, 15 січня 1903 року [12], та його молодшої сестри Олександри, 23 червня 1908 року [13], у книзі молитовного будинку «Бес-Гамедриш» («Будинок Вчення») встановлено реальні імена батьків композитора – лікаря Ушера Шльомовича (за радянської доби – Сергія Самуїловича (або Соломоновича) і Єлисавети Ісааківни Мейтусів.

Наступні спроби сформувати гіпотетичний родовід Мейтусів ускладнювалися дуб-

люванням імен, прізвищ і дат з огляду на присутність майже 120 представників цієї родини (як чоловічої, так і жіночої статі) у міщансько-купецькому середовищі краю. Тому акцент пошуку було перенесено на маловідоме широкому загалу дослідників джерело – родинні списки євреїв, записи яких стали ключем до розуміння присутності трьох розгалужених гілок Мейтусів та конкретизації станового положення власне композиторської сім'ї.

Перша гілка починається Іосифом Мейтусом (народж. до 1790 р.) і завершується славнозвісним Мойсеєм (народж. 4 березня 1869 р.), налічує чотири покоління та майже 15 осіб [8; 11]. Її представники належали до купецького стану, володіли будинками на центральних вулицях міста і відомі відмінним знанням «мертвих зон» майнових законів Російської імперії, що призвело до диспутів і перегляду трактувань положень у юриспруденції на рівні урядового Сенату під назвою «Справа Янкеля Мейтуса» [17].

Друга гілка родоводу більш розгалужена, зважаючи на наявну інформацію. Вона містить 56 осіб і налічує п'ять поколінь [6; 10]. Її початок пов'язаний з Іосем (можлива й транскрипція Іосиф) Мейтусом (народж. до 1785 р.), який, імовірно, є тією самою людиною, яка розпочала першу гілку, і завершується Йосифом-Менделем (1890 р. н.). У цьому генетичному ланцюжку очевидна присутність багатодітних родин з переважачою кількістю народжених дівчаток, через яких Мейтуси успішно поріднилися із заможними родинами Воліц, Заславських, Гольденбергів, що дозволяє припустити фінансову стабільність її репрезентантів. Водночас риси другої лінії на межі ХІХ–ХХ ст. не окреслені, можливо, через виродження роду або через перехід жіночої половини Мейтусів на прізвища чоловіків після шлюбу.

Третя гілка [7] демонструє генеалогічну лінію, що веде від прадіда Ушера (народж. близько 1820 р.) через діда Шльому-Арона (1843 р. н.) до батька композитора – Ушера Мейтуса (1870 р. н.). Наразі невідомо, чи перетинається означена гілка з двома попередніми на межі ХVІІІ – ХІХ ст., але очевидна їх належність до купецтва аж до 1896 року, коли через «непоновлення

ІСТОРИЯ

капіталу» родину перемістили до міщанського стану.

Таким чином, узявши за основу родинний перелік третьої гілки і додавши персоналії та інформацію по них з метричних книг, документів міщанської думи, відомос-

тей від спадкоємців композитора, зокрема від його онука, кандидата філософських наук В. Мейтуса, генеалогічне дерево родини композитора Ю. Мейтуса нараховує чотири елісаветградських покоління із 45 осіб.

РОДОВІД КОМПОЗИТОРА ЮЛІЯ МЕЙТУСА *

I покоління

1. **Ушер** (близько 1820 – близько 1873) – елісаветградський купець
х **Хана-Хая Шлемова** (1823 – ?)

II покоління

- 2/1. **Естер Ушорова** (1840–?)
х 07.12.1860, Єлісаветградська синагога
Архангородський Іцко Нахманов (1840–?)
- 3/1. **Шльома-Арон Ушеров** (1843 – лютий 1912, Єлісаветград) – елісаветградський купець. У 1896 році переведений разом із дружиною і сином Ушером у міщани
х **Мірля-Фейга Дувідова** (1843–?)
- 4/1. **Хаїм Ушеров** (1845–?)
х 07.08.1869, Єлісаветградська синагога
Злотопольська Рисля Мошкова (1851–?)
- 5/1. **Геня-Рейзя Ушорова** (1849–?)
х 27.11.1869, Єлісаветградська синагога
Заславський Мордко Борухов (1850–?)
- 6/1. **Аврум-Іосель Ушеров** (24.04.1855–23.03.1876)
- 7/1. **Янкель Ушеров** (1856–?)
х 17.12.1881, Єлісаветградська синагога
Злотопольська Фріма Мошкова (1861–?)
- 8/1. **Іцко Ушеров** (2.04.1859–?)
х 1.1882, **Геня Гершова** (1862–10.12.1905)
х 2. 1911, **Ліза Іосифова** (1860–?)
- 9/1. **Хацкель Ушеров** (19.04.1862, Єлісаветград – 2.04.1863, там само)

III покоління

- 10/3. **Хая-Ідес Шльомова** (7.05.1866, Єлісаветград – ?)
- 11/3. **Рухель-Лея Шльомова** (1867 або 1868–?)
х **Харлаб Дувід-Меєр Іоселев (Давид Йосипович)** (1863–?) – елісаветградський фотограф
- 12/3. **Ушер (Сергій Самуїлович, або Сергій Соломонович) Шльомов** (12.08.1870, Єлісаветград – 1968, Київ) – лікар. Практикував у Єлісаветграді, Харкові, Красноярську, Києві
х **Кернес Ліза (Єлизавета) Ісааківна** (? , імовірно, Біла Церква Київської губ. – 1955, Київ)
- 13/3. **Сура Шльомова** (02.11.1872, Єлісаветград – ?)

* У схемі родоводу перша цифра перед іменем позначає в наскрізному числовому ряду народжених представників родини Мейтусів. Друга цифра – батько або мати особи в означеному родоводі. Третя цифра вказує на 1-й чи 2-й шлюб батька. Позначкою «х» відокремлено шлюб (або шлюби) особи з визначеними (за наявності) датою і місцем шлюбного запису. Нижче позначки «х» вказано прізвище, ім'я та по-батькові особи, з якою укладено шлюб.

МАРИНА ДОЛГІХ. РОДОВІД КОМПОЗИТОРА ЮЛІЯ МЕЙТУСА: ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКИЙ ВЕКТОР

- 14/3. **Естер Шльома** (1874–?)
- 15/3. **Давид Шльомов** (9.05.1882, Єлисаветград – 11.12.1883, там само)
- 16/4. **Рух-Лея Хаїмова** (15.09.1872, Єлисаветград – ?)
- 17/4. **Геня Хаїмова** (6.12.1874, Єлисаветград – ?)
- 18/4. **Ошер Хаїмов** (12.11.1878, Єлисаветград – ?)
- 19/7. **Ліза Янкелева** (4.09.1884, Єлисаветград – ?)
- 20/7. **Ушер Янкелев**, після охрещення – **Костянтин Якович** (28.05.1888, Єлисаветград – ?)
- 21/7. **Олександр Янкелев** (за метрикою – **Якович**) (7.03.1890 – ?)
х **Фейга**
- 22/8/1. **Рухель-Лея Іцкова** (15.10.1884, Єлисаветград – ?)
- 23/8/1. **Естер Іцкова** (10.07.1886, Єлисаветград – ?)
- 24/8/1. **Ушер Іцков** (18.05.1888, Єлисаветград – ?)
х **Іта-Марьям**
- 25/8/1. **Шльома Іцкович** (30.04.1891 – ?)
- 26/8/1. **Аврум Іцкович** (3.01.1893 – ?)
- 27/8/1. **Ізраїль Іцкович** (19.05.1897 – ?)

IV покоління

- 28/11. **Харлаб Емануїл Дувидов**, після прийняття християнства (1909) – **Емануїл Давидович** (10.08.1890, Єлисаветград –?) – юрист
- 29/11. **Харлаб Анна Дувидова** (27.10.1897 – ?)
- 30/11. **Харлаб Олена Дувидова** (3.03.1902, Єлисаветград –?)
- 31/11. **Харлаб Ніна Дувидова** (? , Єлисаветград – ?)
х **Бурер Петро** (близько 1892) – юрист
- 32/12. **Юлій (Юлій Сергійович) Ушеров** (15.01.1903, Єлисаветград – 2.04.1997, Київ) – український композитор
х 1. **Л. Фарбер** – актриса оперети
х 2. **Васильєва Олександра Іванівна** (12.03.1916, Сталіно – 27.11.2004, Київ) – українська актриса театру
- 33/12. **Олександра (Олександра Сергіївна) Ушорова** (23.06.1908, Єлисаветград – ?, Москва) – скрипалька, працювала в оркестрі Харківського театру музичної комедії (тепер – Харківський академічний театр музичної комедії)
х **Фарфель** (псевдонім **Фаррель**) **Олександр** – актор розмовного жанру, конферансьє, співак
- 34/20. **Леонід Олександрович** (26.08.1917, Єлисаветград – ?)
- 35/23. **Євгеній Ушеров** (20.08.1916, Єлисаветград – ?)

Іншу лінію в пошуку генеалогії Мейтусів підказала стаття музикознавця І. Сікорської [21], у якій окреслено суміжну лінію IV-го покоління роду. Вивчення матеріалів у напрямку родини Харлабів, а саме таким є прізвище двоюрідної сестри композитора, з якою юний Юлій товаришував у дитинстві й сфотографований на відомій світлинці гімназійних років, привело до знаходження рідної тітки – Рухелі-Леї Мейтус, у шлюбі – Харлаб. Батько Олени, місцевий фотограф Давид (Дувід) Харлаб, у червні 1890 року викупив так звану «Берлінську фотогра-

фію Глікмана». Реконструкція декорацій, покращення технології виготовлення фото, завдяки купівлі апаратів новітньої конструкції, можливість вести миттєву фотозйомку, незважаючи на погодні умови, виконувати портрети в натуральну величину, відповідальне ставлення до роботи вивели «Фотографію Харлаба» на рівень найкращих закладів Російської імперії. Фотоательє розміщувалося на центральній вулиці міста – Двірцевій, у будинку купецької вдови Н. Д. Гунькіної-Кіяниціної. Сучасну техніку Д. Харлаба і його працездатність

ІСТОРІЯ

високо цінували єлисаветградські мешканці, із задоволенням користуючись нагодою зафіксувати на світлинах себе і своїх родичів. Був Д. Харлаб і провідним фотографом заводу сільськогосподарських машин братів Ельворті – виконував якісні рекламні фотографії продукції для виставок і буклетів. Згодом вдалий бізнес дав змогу Д. Харлабу купити кілька власних будинків, які підприємці здавали під магазини, контори, прибуткові квартири. Зароблені орендою нерухомості кошти фотограф уклав у будівництво родинного будинку на розі вулиць Двірцевої та Інгульської, яке велося впродовж 1910–1915 років за проектом відомого єлисаветградського архітектора Я. Паученка.

Серед численних вихідців двоюрідної гілки Мейтусів – Емануїл Харлаб, двоюрідний брат Юлія Сергійовича. Студент найпрестижнішого навчального закладу міста – земського реального училища, «смаглявий, чорноокий, повний, гарний юнак» * [16, с. 28], він був за манерами трохи уповільнений, самовпевнений, але коректний і досить розвинутий. У середовищі однокласників Емануїла та трьох його друзів – М. Завадовського, С. Каменичного, Д. Резнікова – називали «енциклопедистами», причому за Е. Харлабом закріпилося прізвисько «Деламбр», на честь відомого французького астронома Ж.-Б. Деламбра. Згідно зі спогадами М. Завадовського [16], 1908 року, після закінчення училища, Харлаб-молодший вступив на юридичний факультет Московського університету. Аби влаштуватися на державну службу або, припускаємо, щоб отримати змогу вступити до адвокатури, Емануїл у 1909 році прийняв християнство вірмено-григоріанського зразка [7].

Інша представниця родини – Ніна Давидівна Харлаб – була доброю знайомою відомого українського політичного діяча О. Семененка. Останній у листі до Є. Маланюка від 23.11.1959 року [15] повідомив про її шлюб з Петром Бурером, членом Харківської колегії адвокатів, а пізніше – військовим слідчим у Сибіру.

Наступне суперечливе питання стосується відомого в Єлисаветграді будинку на вул. Дзержинського (нині – вул. Віктора Чміленка), або, у дожовтневі часи, – Будинку Мейтусів на вул. Московській, що також належить до проектів відомого архітектора Я. Паученка. Тривалий час уважали, що будівлю зводили на замовлення лікаря Сергія Самуїловича Мейтуса як спеціалізований медичний заклад (на першому поверсі), що був поєднаний із житловими кімнатами родини (на другому поверсі). Іншу версію подала музикознавець І. Сікорська [21], указавши, що будинок нібито призначався для міського равина В. Тьомкіна, який, по завершенні будівництва, не захотів до нього перебиратися, запропонувавши єврейській громаді здати приміщення в оренду. Мотивація відмови проста: Володимир Іонович уже мав власну оселю. Як відомо, облаштування власного родового гнізда – справа недешева, вимагає розміреності й поступовості, коштів і часу. То куди ж подівся будинок равина В. Тьомкіна сім років потому? Адже в довідковому виданні 1910 року [4, с. 85] зазначено, що міський равин – інженер-технолог Володимир Іонович Тьомкін – мешкає в будинку Шатуновського на вул. Інгульській.

Парадоксальність ситуації полягає в тому, що ні будинок Мейтусів не міг зводити Я. Паученко в 1897 році, ні маленький Юлій у 1903 році не міг з'явитися на світ у цьому будинку. За свідченнями кировоградського мистецтвознавця А. Надєждіна, кар'єра видатного єлисаветградського архітектора розпочалася 1897 року, після отримання ним спадку – батьківської майстерні. Тож першим самостійним проектом майстра було будівництво власного будинку, який став головною рекламою та рекомендацією для подальших замовлень. Відтак зведення будинку Мейтусів за кресленнями Я. Паученка датуємо лише початком 1900-х років, згідно із зазначенням на охоронній дошці.

Однак цьому твердженню суперечить постанова Єлисаветградської міської управи, зафіксована в Журналі засідань від 17 грудня 1898 року. У документі вміщено таке: «З огляду на подані прохання оголо-

* Тут і далі переклад з рос. авторки статті. – Ред.

МАРИНА ДОЛГІХ. РОДОВІД КОМПОЗИТОРА ЮЛІЯ МЕЙТУСА: ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКИЙ ВЕКТОР

сити <...> міщанину Я. У. Мейтусу (8 січня 1899 р., № 5600) про те, що його клопотання про отримання дозволу на побудову в його дворі, по Московській вул., дерев'яного сараю неможливо задовольнити до рішення Судом справи зі звинувачення його, Мейтуса, у зведенні в його дворі дерев'яного сараю без належного на це дозволу і в порушенні правил будівельного уставу» [5]. Запис гіпотетично підтверджує існування будинку на вул. Московській, бо єлисаветградська традиція передбачала спочатку зведення житлового будинку, а потім розбудову допоміжних приміщень. Ініціали «Я. У.» указують на належність оселі родині Мейтусів, зокрема, господарем його міг бути двоюрідний дід композитора – Янкель Ушеров-Мейтус.

Другий вектор опрацювання матеріалів ДАКО доволі прозаїчний, але необхідний у відновленні історичних зв'язків, вивченні інформаційного поля і дієвої сторони музичного мистецтва. Завдяки ознайомленню з періодичними виданнями (місцевими газетами, довідниками), відновлені відомості щодо батька композитора – лікаря Ушера Шльомова-Мейтуса. Єлисаветградці називали його Сергієм Самуїловичем. Причини зміни імені невідомі: подібне могло відбуватися чи то після вихрещення, чи у зв'язку зі зручною адаптацією до російської мови. З традиційного «Російського медичного списку» за 1901 рік дізнаємося, що У. Шльомов-Мейтус народився 1870 року. У 1895 році закінчив лікарський факультет за спеціалізацією «Внутрішні і нервові хвороби» і став вільним практикуючим спеціалістом у Єлисаветграді Херсонської губернії [20]. Таку інформацію в довідники вміщували впродовж 22 років, тобто до від'їзду родини з Єлисаветграда. У 1924 році до спеціальності лікаря було додано і спеціалізацію «Дитячі хвороби»; місцем роботи став Харків, а ім'я змінилося на Сергій Соломонович (для уточнення, поряд з новими ім'ям і по-батькові зазначені й колишні) [22, с. 527].

Тож епопея становлення лікарської практики батька композитора – С. Мейтуса – розпочалася на початку ХХ ст. Найбільш раннім джерелом, що підтверджує при-

сутність відомого українського педіатра на теренах єлисаветградського життя, є розміщена в місцевій газеті реклама «Лікарні з постійними ліжками лікаря Мейтуса» [3]. Будинок лікарні стояв (зважає, Ю. Мейтус народився в січні 1903-го!) на розі вулиць Успенської (нині – вул. Гоголя) і Великої Перспективної. При діючій приватній клініці функціонував електролікувальний кабінет з використанням статичної електрики, гальванічних і фарадичних струмів, сухих електрованн. Для початку ХХ ст. – досить передовий рівень обладнання! Приватний прийом відбувався з окремого входу, на зразок сучасних поліклінік. Тож більш вірогідно, що саме тут і народився майбутній композитор, а до означеної будівлі на вул. Московській родина переїхала не раніше 1904 року. Проте з 1908 року будинок навпроти Великої хоральної синагоги вже належав лікарю С. Мейтусу, що активно практикував як терапевт, педіатр і невропатолог. Освічений фахівець із дипломом Київського університету Святого Володимира, колишній ординатор першої внутрішньої клініки Віденського університету, Сергій Самуїлович мав репутацію чуйної людини й уважного професіонала. При лікарні було відкрито лабораторію медичних аналізів, запроваджено спеціальну систему дієтичного лікування та *mastkur* – перегодовування (рос. «переупитывания»), діяв масажний кабінет.

Для відкриття подібного сучасного медичного закладу потрібні були значні кошти. За інформацією, Мейтуса жили доволі заможні. Їх виключення з єлисаветградського купецького стану зовсім не означало банкрутства. Накопичивши кошти завдяки вдалим торгівельним операціям, дід композитора вклав певні суми в нерухомість – будинки в різних районах міста, на орендній платі з яких могла вільно жити численна родина. Ще однією статтею доходів успішного торговця було кредитування під закладні. Фінансову незалежність підтверджував капітал, укладений у дорогі папери та об'єкти нерухомості. Задовільний матеріальний стан родини дозволив старшому сину надати фактично єдину можливу вищу освіту для люди-

ІСТОРИЯ

ни єврейського походження – медичну. Як свідчить родовідне дерево, із шести народжених дітей Шльоми-Арона і Мірлі-Фейги Мейтусів – двох хлопчиків і чотирьох дівчаток – сина Ушера вважали, за єврейськими традиціями, спадкоємцем (другий хлопчик – Давид – помер, проживши лише півтора роки), тому всю увагу родина сконцентрувала на саме його підтримці.

Чому лікар із двома дипломами – Київського і Віденського університетів – обрав для медичної практики саме Єлисаветград? Можливо тому, що на початок ХХ ст. в місті не існувало жодного подібного за функціями закладу. Прогресивне зростання медичної культури Єлисаветграда підтримували широкою приватною практикою багато діячів медицини, які гуртувалися навколо Медичного товариства. Відомо, що на 1919 рік лікар С. Мейтус був активним учасником цього Товариства.

Окрім належності У. Шльомову-Мейтусу двох будівель (перша, як було вищеподано, – на перехресті вулиць Успенської і Великої Перспективної, утрачена під час Другої світової війни; друга – на вул. Московській, де тепер розміщений 1-й корпус Музичної школи № 1 ім. Г. Г. Нейгауза), удалося підтвердити його власність ще на одне приміщення – будинок на вул. Великій Пермській. Газетні й довідкові рекламні оголошення свідчать про те, що Мейтус (без уточнення ініціалів) на 1910 рік мав власний будинок за цією адресою, ще й бакалійний (винний) магазин при ньому. Частину приміщення орендувала «Химическая красильня и прачечная» М. Я. Сердюковського [4, с. 85]. У переліку домовласників м. Єлисаветграда за 1911–1912 роки зазначено, що будівля належала саме Ушеру Шльомовичу Мейтусу, і впродовж окресленого часу тут будували кам'яний сарай, підвал, погріб і вигрібну яму [9]. На 1913 рік приміщення орендувало Перше ощадно-позичальне товариство [14].

А ось 1922 року, під час кампанії боротьби з антисанітарним станом дворів, саме як домогосподаря цього будинку, лікаря С. Мейтуса оштрафовано на 10 млн руб. (у разі невиплати йому загрожував арешт на два тижні). Причиною безладу на подвір'ї

була пекарня «Єпо», яку також покарали штрафом на 20 млн руб. [23, с. 2].

Ще один, четвертий, будинок С. Мейтуса, розміщений на розі вулиць Нижньо-Донської і Миргородської (нині – вулиці Тимирязєва й Калініна), було взято в оренду наглядцем Акцизного управління Михайлом Івановичем Бунескулом [14].

Зрозуміло, що після військового перевороту 1917 року заможний лікар С. Мейтус належав до класу буржуазії, тому його «змушували ділитися» з голодуючими та нужденними. Коли навесні 1922 року, у зв'язку зі складною матеріальною ситуацією в місті, єлисаветградська газета «Красный путь» почала друкувати «Список осіб, що підлягають обкладенню голодними пайками», то лікарю Мейтусу призначили 20 пайків, а в дужках до переліку подано: «спек[улянт]» [18, с. 1]. Невиконання задачі пайків у триденний термін карали судом Ревтрибуналу і конфіскацією запланованого в подвійному розмірі.

Таким чином, віднайдені матеріали родоводу видатного українського композитора Ю. Мейтуса та джерела, що певною мірою висвітлюють існування його родини на теренах Єлисаветграда-Кіровограда, відкривають нові сторінки життєпису митця і свідчать про вагомий унесок його родини в різноманітні сфери життєдіяльності міста другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Джерела та література

1. Архимович Л. Б., Мамчур И. А. Юлий Мейтус: очерк жизни и творчества / Лидия Борисовна Архимович, Игорь Мамчур. – Москва : Сов. композитор, 1983. – 136 с.
2. Бас Л. О. Юлій Мейтус / Леонтина Олександрівна Бас. – Київ : Музична Україна, 1973. – 57 с. – (Серія «Творчі портрети українських композиторів»).
3. Ведомости Елисаветградского городского общественного управления. – 1903. – 2 сент.
4. Весь Елисаветград за 1910 год. – Елисаветград, 1911.
5. Державний архів Кіровоградської області (далі – ДАКО), ф. 78, оп. 1, спр. 32.
6. ДАКО, ф. 78, оп. 1, спр. 242, арк. 192 зв. – 194 зв.
7. ДАКО, ф. 78, оп. 1, спр. 242, арк. 196 зв. – 197 зв.
8. ДАКО, ф. 78, оп. 1, спр. 242, арк. 222.
9. ДАКО, ф. 78, оп. 2, спр. 773, арк. 25 зв., 49.
10. ДАКО, ф. 78, оп. 5, спр. 248, арк. 358 зв. – 362.

МАРИНА ДОЛГІХ. РОДОВІД КОМПОЗИТОРА ЮЛІЯ МЕЙТУСА: ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКИЙ ВЕКТОР

11. ДАКО, ф. 78, оп. 5, спр. 248, арк. 387 зв. – 389.
12. ДАКО, ф. 185, оп. 1, спр. 75, арк. 60 зв.
13. ДАКО, ф. 185, оп. 1, спр. 82.
14. Ежегодник «Голоса Юга» [Электронный ресурс]. – Елисаветград, 1913. – Режим доступа : <http://www.library.kr.ua/elib/golosuga1913/golosuga4.html>.
15. Елисаветград и елисаветградцы за 250 лет : диалог веков / [сост. А. В. Чуднов]. Проект электронной библиотеки. – Кировоград, 2004.
16. Завадовский М. М. Страницы жизни / М. М. Завадовский. – Москва : Издательство МГУ, 1991. – 334 с.
17. История Российской недвижимости [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.realtyhistory.ru>.
18. Красный путь. – 1922. – № 83. – 13 апр.
19. Малишев Ю. В. Юлій Сергійович Мейтус / Юрій Володимирович Малишев. – Київ : Держ. видав. УРСР, 1962. – 44 с.
20. Российский медицинский список. 1901. – Санкт-Петербург : Типография МВД, 1901. – 617 с.
21. Сікорська І. Юлій Мейтус і Єлисаветград / Ірина Михайлівна Сікорська // Ю. С. Мейтус. Сторінки життя і творчості. Спогади. Статті. Листи. Матеріали / Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Київ, 2006. – Вип. 34. – С. 124–133.
22. Список медицинских врачей СССР (на 1 янв. 1924 г.). – Москва : Издание Нар. Комиссариата здравоохранения РСФСР, 1925.
23. Штрафы за антисанитарное состояние дворов // Красный путь. – 1922. – № 163. – 19 июля.

SUMMARY

In the context of thorough study of the Ukrainian musical art, the research of regional archival heritage serves as its important component. Lately the outstanding personality of the composer Yuliy Meitus (1903–1997) more often attracts attention of Ukrainian musicologists. In the course of processes of comprehending the creative heritage of the artist urgent is the question of his family tree rooted in Yelysavethrad-Kirovohrad.

The article reveals aspects of studying the genealogy of people of Jewish (Judaic) descent by the example of the family of Meituses. There have been ascertained that there were three branches of the family on the territory of Yelysavethrad in the period of the XIXth – early XXth centuries. On the basis of archival materials, for the first time presented the lineage of distinguished Ukrainian composer Yuliy Meitus, which consists of four generations and numbers about 45 people. The authoress emphasizes that the branch of imperial Russia's eminent photographer David Harlab is contagious to the one of the Meituses.

A controversial question of real estate of the Meitus family was brought up by way of example of studying the history of constructing in Yelysavethrad the famous house on Dzerzhynskiy Street (now Viktor Chmilenko St.), or in the pre-October times – the Building of Meituses on Moscow Street, which belongs to the projects of known Yelysavethrad architect Yakiv Pauchenko. There has been discovered the location of another real property and there has been observed its usage.

Particular attention is focused on the figure of the father of the composer Usher (Serhiy) Meitus – a famous Ukrainian pediatrician, the founder of a private hospital.

This study opens new pages of biography of the composer Yuliy Meitus and witnesses the significant contribution of his family in various spheres of the Elisavetgrad cities of the XIX – early XX century.

Keywords: Yelysavethrad, Meitus, Kharlab, regional musical heritage, composer, family tree, genealogy.